

U SPOMEN

JURE ŠONJE (1931. – 2017.)

U Zagrebu je 16. ožujka 2017. preminuo Jure Šonje, dugogodišnji zaposlenik Leksikografskoga zavoda, jezikoslovac uz čije će ime u povijesti bogate hrvatske leksikografije trajno ostati zabilježeno glavno uredništvo u Rječniku hrvatskoga jezika (Zagreb, 2000.; nakladnici Leksikografski zavod i Školska knjiga).

Rođen je u Novalji 6. XI. 1931. Diplomirao je 1958. hrvatski jezik i jugoslavensku književnost na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, gdje je i magistrirao 1982. radom Zavičajna novelistika Ranka Marinkovića. Sam se uspjelo okušao u toj pripovjednoj formi objavom četiriju novela u osječkoj Reviji 1965. – 1966. (Smrt Diogena, Mauzolej, Bič i Graditeljji). Bio je srednjoškolski profesor u Perušiću i Đakovu, a od 1967. zaposlen je u Leksikografskom zavodu, prvo kao lektor i urednik u Općoj enciklopediji i Osmojezičnom enciklopedijskom rječniku, potom od 1987. kao urednik hrvatske književnosti u Hrvatskom biografskom leksikonu, a 1995. imenovan je glavnim urednikom Rječnika hrvatskoga jezika.

Radu na Rječniku pristupio je s lektorskim iskustvom, leksikografskom zrelošću i kritičkim propitivanjem naslijeđene leksičke baštine. Dobar poznavatelj hrvatske jezikoslovne povijesti, napose leksikografske, Šonje je težio ispravljanju devetnaestostoljetne zablude hrvatskoga jezikoslovlja, prenesene i u rječnike u XX. st., kad se u ime jezično-političkoga zajedništva južnoslavenskih naroda napuštala i zapuštala bogata hrvatska književna riznica i promicao vukovski jezik istočnohercegovačkih gorštaka, a kajkavski i čakavski bili proglašavani provincijskim go-

vorima. Tako je hrvatski jezik u rječnicima ostajao bez svoje cjelovite organske podloge, što bi u konačnici značilo i bez budućnosti.

U sažetom prikazu (Slobodna Dalmacija, 29. XI. – 2. XII. 2000.) hrvatske jednojezične leksikografske povijesti XX. st. Šonje ističe mukotrpan put koji su prolazili hrvatski jezikoslovci, s Julijem Benešićem na čelu, pri pokušaju da hrvatskim imenom i sadržajem ukoriče moderan hrvatski jednojezičnik. Na tom putu posebna je dionica u organizacijskom smislu vezana uz ime glavnoga urednika Hrvatske enciklopedije Mate Ujevića, koji je pri Hrvatskom izdavačkom bibliografskom zavodu bio pokrenuo 1940-ih projekt izradbe hrvatskoga rječnika, ali su ga usporile i najposlije prekinule ratne i poratne prilike. Rad je pokušao nastaviti u novoosnovanom Leksikografskom zavodu kao pomoćnik direktora Miroslava Krleže, organiziravši prikupljanje i ispisivanje riječi, ali se posao prekida zbog pokretanja zajed-

ničkoga rječnika Matice hrvatske i Matice srpske. Nakon objavljenih prvih dvaju svezaka toga rječnika 1967. i oštrih hrvatskih kritika (u Matičinu časopisu *Kritika* 1968. i 1969.), Krleža donosi odluku o nastavku rada na hrvatskom rječniku kao sastavnom dijelu Leksikona LZ-a. Glavno je uredništvo bio povjerio Kruni Krstiću, kojemu su suradnici bili Jure Šonje i Ante Jurević. Rad je službeno zaustavljen nakon sloma Hrvatskoga proljeća, a novi zavodski projekt jednojezičnika iz 1986. odbijen u hrvatskom političkom vrhu.

Jezičnopolitičke prilike u socijalističkoj Jugoslaviji, koje je odlikovala stalna napetost između centralističkih srpskounitarnih i slobodarskih republičkih nastojanja, nisu ulijevale optimizam da bi se mogao pojaviti hrvatski rječnik. Sudbina Hrvatskoga pravopisa iz 1971. i Priručne gramatike hrvatskoga književnog jezika iz 1979. tomu je najbolje svjedočila. U takvim okolnostima Zavod se odlučio za izdavanje Osmojezičnoga enciklopedijskoga rječnika pod glavnim uredništvom Tomislava Ladana i s polaznim hrvatskim stupcem pod dvojnim imenom (prvi od osam svezaka objelodanjen je 1987.), a jednojezičnik je ostavljen za bolja vremena. Ona su istom nastupila osnutkom hrvatske države.

Težište je hrvatskoga jednojezičnika, koji se desetljećima brusio u LZ-u, bilo na preciznom određivanju značenja riječi dobrom razdvojbom i točnim definiranjem pojmovlja. Iz dobro definirana pojma slijedi naime ukupna sadržajna struktura rječničke natuknice: osnovno i strukovno značenje, prenesena značenja, frazeologija, kolokacije ...

Izbor natuknica u Rječniku hrvatskoga jezika rađen je sukladno položaju riječi u suvremenom hrvatskom jeziku pri čem se stari jezik, potvrđen u višestoljetnoj hrvatskoj trodijalektalnoj tradiciji, nastojalo što više sačuvati. U tom smislu sve što je u hrvatskom

korpusu leksički čakavsko i kajkavsko i hrvatsko po etimologiji, pripada ravnopravno hrvatskomu književnomu jeziku, kao i sve što je štokavsko. Regionalizmi ostaju samo inojezičnice u narodnim govorima.

Odnos prema novotvorenicama sam je urednik nazvao konzervativnim. One koje su porabom prihvaćene, uvrštene su, one bez čestotnosti, ispuštene.

Kriterijem za unos zemljopisnih imena obuhvaćene su današnje općine ili povijesno znameniti lokaliteti, imena naseljenih otoka, poznatijih planina, većih rijeka i polja u Hrvatskoj, naselja u zemljama s autohtonim hrvatskim stanovništvom, potom hrvatska naselja u bliskim europskim zemljama i prekomorska naselja u kojima postoje hrvatske naseobine, zatim imena država i njihovih glavnih gradova te gradova koji imaju bliži doticaj s hrvatskom kulturom u prošlosti i sadašnjosti. Pri navođenju etnika i kretika od tih imena uz književni lik navodio se i mjesni kad su se međusobno razlikovali.

Da bi se olakšalo snalaženje čitatelja u sustavu, donesene su Osnovne upute za čitanje Rječnika s osvrtom na izbor riječi, strukturu rječničkoga članka te njegovu stručno-leksikografsku i tehničku obradu.

Rječnik hrvatskoga jezika Leksikografskoga zavoda pod uredništvom Jure Šonje nesumnjivo je pridonio afirmaciji hrvatske jezične samobitnosti, utemeljenoj na književnojezičnoj baštini i trima organskim idiomima, koji su skladno uvezani u rječničku cjelinu (s blagom prevagom čakavštine). Organizacijom izvanzavodske višedisciplinarnarne znanstveno-strukovne suradnje te izborom i interpretacijom natuknica Šonje je predstavio hrvatski jezik kao visokoizgrađeno moderno komunikacijsko sredstvo.

Za Rječnik je 2001. primio Povelju Josip Juraj Strossmayer Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti za najuspješniji izdavački pothvat te Nagradu Mate Ujević, koju dodje-

ljuje Leksikografski zavod za najbolja djela s područja enciklopedike i leksikografije. Pri dodjeli Ujevićeve nagrade, Šonje je rekao: „Sretan sam da je hrvatski narod napokon dobio djelo koje mu je nužno, a koje će se godinama usavršavati.“ (Vjesnik, 9. V. 2001.)

Kritika je uočila dobre strane rječnika (temeljnost, sustavnost, čvrsta formalna uređenost natukničnoga gnijezda, visoka normativna pouzdanost) i nedostatke (u definicijama prevladao je strukovni namjesto općejezičnoga pristupa, nedosljednost u obilježivanju „izama“, neuvrščivanje silaznih naglasaka na nepočetne slogove), pohvalila učinjeno i suglasila se s urednikom da će se djelo u novim izdanjima dotjerivati i usavršavati.

Stjepan je Babić posebno izdvojio kako rječnik dobro odražava suvremeno stanje time „što je u njemu izrazita prednost dana likovima *Europa, hrđa, hrvati se, hrzati*, što je lik *sport* upućen na šport, što *razvojačiti*

nije označeno kao povijesna i knjiška riječ, što *veleposlanstvo* nije označeno kao politički neologizam, što je *vjerodajnica* na svome abecednome mjestu. Sve su to navedene kao normalne riječi hrvatskoga književnoga jezika, što one danas i jesu.“ (Vjesnik, 29. XII. 2000.)

Šonje je bio čovjek velikih ideala i velike nepokolebljivosti. Kao zastupnik u prvom sazivu Hrvatskoga sabora 1990. – 92. borio se srčano za slobodnu Hrvatsku, a u poslu pripadao je onoj skupini prvoga i drugoga leksikografskoga naraštaja koja je svoje najbolje snage dala Zavodu, zapuštajući znanstveno napredovanje i gradnju usporedne sveučilišne karijere. Imao je znanja i tvrdoglavosti da napravi ono što mnogima prije njega nije uspjelo: postaviti čvrste temelje jednojezičniku na kojima će budući zavodski leksikografi moći nastaviti dalje.

Nataša Bašić

ISPRAVAK

U prošlom broju Jezika potkrale su nam se dvije pogreške.

Na str. 41. napisano je:

„Svoju je prvu sjednicu Vijeće održalo 23. travnja 1998., a posljednju 9. prosinca 1999. Za razliku od Vijeća za normu hrvatskoga standardnoga jezika koje dekretom raspušteno (vidi: Jezik, 2013., god. 60., br. 2. – 4.), Vijeće za hrvatski književni jezik spontano se ugasilo promjenom vlasti 2000.“

Treba pisati:

„Svoju je prvu sjednicu Vijeće održalo 23. travnja 1998., a posljednju 9. prosinca

1999. Za razliku od Vijeća za normu hrvatskoga standardnoga jezika koje dekretom raspušteno (vidi: Jezik, 2013., god. 60., br. 2. – 4.), Vijeće za normu hrvatskoga jezika spontano se ugasilo promjenom vlasti 2000.“

Na 3. omotnoj stranici napisano je da je urednica Hrvatskoga mjesnoga rječnika Nataša Našić. Treba pisati Nataša Bašić.

Ispričavamo se čitateljima i kolegici suurednici Nataši Bašić.

Uredništvo